

16. Підмогильний В. Місто: Роман-оповідання. – К.: Молодь, 1989. – 448 с.
17. Санович А. Рецензія // Нова генерація. – 1929. – № 9. – С. 54–55.
18. Старинкевич Е. Домонтович Віктор. “Дівчина з ведмедиком” (рецензія) // Красное слово. – 1929. – № 4. – С. 105–107.
19. Хуторян А. В. Підмогильний: Місто // Пролетарська правда. – 1928. – 25 травня.
20. Шерех Ю. Друга черга: Література, театр, ідеології // Сучасність. – 1978. – С. 124.

21. Якубовський Ф. “Філософія землі” в нашій літературі // Критика. – 1928. – № 4. – С. 103.
22. Якубовський Ф. Віктор Домонтович. “Дівчина з ведмедиком” (рецензія) // Життя і революція. – 1929. – № 4. – С. 188–189.
23. Якубовський Ф. Художня проза в українських журналах (жовтень-грудень 1929) // Критика. – 1930. – № 2. – С. 103–131.

The main components of the artistic mode of thinking of V. Domontovych and V. Pidmogylnyi are studied; philosophical and psychological problems are analyzed in the article. The attention is concentrated on the world outlook bent of the writers-modernists' intellectual prose. The author's understanding of philosophy realized in the text is of great value.

Key words: *artistic mode of thinking, world outlook bent, philosophical and psychological base, existence, psychological analysis.*

УДК 82.091

ББК 83в6 (Пол.)

Ірина Спатар

“СЛОВО ПРО ЕЛІЗУ ОЖЕШКО”, АБО ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ’ЯЗКІВ ЕЛІЗИ ОЖЕШКО З УКРАЇНСЬКИМИ ПИСЬМЕННИКАМИ

У статті розглянуто взаємний епістолярій Е. Ожешко та О. Кониського, проаналізовано зміст кореспонденції, виявлено основну причину листування письменників. Встановлено, що “Слово про Елізу Ожешко” Олени Пчілки є однією із перших літературно-критичних розвідок творчості польської письменниці в українському літературознавстві.

Ключові слова: *епістолярій, антологія, літературний напрям, проблема, сюжетна канва.*

Універсальність різновидів духовно-креативної діяльності людства визначається ступенем розвиненості міжкультурного діалогу, де провідне місце відводиться питанню міжнаціональних літературних взаємин окремих країн. Літературно-критичне “спілкування” є лише одним із засобів дискурсу серед множинності комунікативних моделей, що вирізняється абсорбуванням філософських, етичних, літературознавчих систем. Індивідуальні письменницькі зносини становлять чи ненайпотужніший імпульс взаємодії національних культур крізь призму всебічної літературної обсервації.

Постать Е. Ожешко цікавила багатьох представників української інтелігенції. Взаємини Е. Ожешко з Україною розвивалися завдяки листуванню з І. Франком, О. Кониським, Ф. Равітою-Гавронським, В. Висоцьким та Ч. Нейманом. Твори письменниці читали в оригіналі, пере-

важно в Галичині, або за посередництвом російської літератури. Олена Пчілка та її родина також стежили за поетичною діяльністю Е. Ожешко. У листі від 26 листопада 1889 року до свого брата Михайла Косача вісімнадцятилітня Леся Українка написала про намір видати українською мовою найвідоміші твори європейської літератури. Серед обширного переліку авторів наведено деякі твори польських письменників, які Леся Українка пропонувала для перекладу: “Дзяди”, “Кримські сонети” та “Балади і романси” А. Міцкевича, “Мазепа” Ю. Словацького, “Марія” Ю. Малчевського, “Шкіци вугіллям” Г. Сенкевича, оповідання В. Німцевича, М. Конопницької, І. Крашевського, проте кількісно переважали саме твори Е. Ожешко – “Марта”, “Добра пані”, “Панна Антоніна”, “Нерожева ідилія”, “Сильний Самсон”, “А...В...С”, “Чотирнадцята частина”. Лист Лесі Українки

свідчить про те, що польська література, зокрема творчість Е. Ожешко займали почесне місце в домашніх лекціях, які для своєї дочки, проводила Олена Пчілка. Пізніше у нарисі “Замітки про найновішу польську літературу” (1900) Леся Українка відзначила різноманітність сюжетно-тематичної канви Е. Ожешко, яка “постійно змінювала поле своїх спостережень (в цьому між іншим її велика заслуга), дивлячись на те, яке середовище привертало її увагу у даний момент або які ідеї витали у повітрі” [9, 106]. До родинного “ожешкознавства” приєдналася й молодша сестра Лесі Українки – Ольга Косач – “відома як поетеса, перекладачка творів А. Доде, Жорж Санд, Ч. Діккенса, Е. Ожешко” [10, 385]. Друкувалася О. Косач у львівському журналі “Зоря” під псевдонімом Олеса Зірка.

Вивчення взаємозв’язків польської авторки Е. Ожешко із українськими письменниками на основі архівних матеріалів допоможе не лише розширити тему міждержавних (українсько-польських) літературних контактів, а встановити невідомі їх грані, зокрема: неопубліковане до цього часу листування Е. Ожешко та О. Кониського, що висвітлює питання співпраці українського та польського авторів, метою яких було впорядкування антології української белетристики та поширення українського слова поза національними кордонами; чорновий рукопис розвідки Олени Пчілки “Слово про Елізу Ожешко”, яка є однією з перших українських науково-критичних публікацій про життя й творчість Е. Ожешко. Наше завдання полягає у з’ясуванні змісту кореспонденції Е. Ожешко та О. Кониського, характеристиці взаємин польської письменниці з представниками української інтелігенції, розкритті основних постулатів “Слова про Елізу Ожешко”.

Питання взаємозв’язків Е. Ожешко з українською літературою частково висвітлювалося у працях М. Возняка, О. Грибовської, Г. Вервеса, Ю. Булаховської, Т. Солдатенко. У польському літературознавстві взагалі відсутні джерела, де б проводилися типологічні паралелі творчості польської та українських авторів. Однак в опублікованих досі матеріалах не вичерпано й повністю не розкрито контактано-літературних стосунків Е. Ожешко з українським письменством. Уперше в нашому національному літературознавстві робиться спроба аналізу вищевказаних рукописних документів, що й зумовлює новизну дослідження.

Е. Ожешко – одна із найбільш відомих письменниць не лише Польщі, а й світу. Завдяки талантові та систематичній науково-пізнавальній роботі її творчий доробок став променем раціонально-чуттєвого проблиску для польського суспільства. В українській літературі постать Е. Ожешко займає особливе місце. Письменниця передусім znana як майстер слова світового масштабу (кандидатура Е. Ожешко двічі висувалася на здобуття Нобелівської премії). Вона є автором багатовекторної сюжетної розмаїтості, вагомий пласт якої відводиться українській тематиці. Е. Ожешко мала на меті укласти антологію творів українських письменників польською мовою у власному перекладі. Вона високо оцінювала українську літературу та українських авторів, багато читала, вивчала мову, історію України і у листі до І. Франка писала: “Чим більше читаю, тим сильніше відчуваю дивну насолоду й поезію цієї літератури. Чиста вона мов кристал, тепла, мов літній вечір, несподівано оригінальна, до жодної іншої відомої мені не подібна” [3, 120].

У 1886 році польська авторка переклала три українські оповідання: “Два сини”, “Сон” Марка Вовчка та “Лірник” М. Старицького. Е. Ожешко була переконана, що переклади з інших літератур – корисні знання й естетична насолода, тому в одному із її листів до І. Франка читаємо: “Чому, ми, що гордуємося численними перекладами різної якості, не користуємося досі з цього гарного джерела” [3, 120]. Однак її рання перекладацька праця була гостро розкритикована анонімним автором в одному з польських часописів (“Przegląd tygodniowy”), перекладачці зроблено зауваження у незнанні української мови. Можливо, це була одна з причин через яку Е. Ожешко більше ніколи не наважилася на переклад з української, внаслідок чого не уклала антології. Найбільшою перешкодою для задуманої справи стала цензура, про яку письменниця згадувала у листах до І. Франка та О. Кониського. У листі до останнього письменниця навела низку українських авторів та їхні твори, які хотіла перекладати – це згадані оповідання Марка Вовчка та “Лірник” Бабенка, переклади яких вже були здійснені Е. Ожешко, а також “Новобранець” І. Карпенка-Карого, “Захар Беркут” та “На дні” І. Франка, “Дрантусь” та “Бабуля Харитина” О. Кониського, “Люба згуба”, “Три долі” й “Хто винен” Ю. Федьковича.

До О.Кониського, як і до І.Франка, Е.Ожешко звернулася першою. Про українського діяча О.Кониського авторка, на нашу думку, дізналася від польських письменників, з якими підтримувала тісні контакти. Це Ф.Равіта-Гавронський, В.Висоцький та Ч.Нейман, що жили і працювали в Україні й “групувалися навколо “Киевской старини” [2, 191]. А.Середницький зазначає, що В.Висоцький надавав українознавчі матеріали Е.Ожешко, а другим медіатором “у справах українських” був Ф.Равіта-Гавронський, який “приятелював з київськими українофілами В.Висоцьким та Ч.Нейманом” [15, 27–28]. Зрештою, у першому листі до О.Кониського Е.Ожешко згадує про знайомих київських діячів і пише: “Ви бачте, що пишу незнаною Вам мовою, але вашою ще не вмію, а іншою не хочу. Крім того, багато людей у Києві говорили, що перекладуть Вам цього листа, якщо буде потрібно”. У справі видання антології української прози письменниці потрібна була допомога. Як відомо, О.Кониського вважали найзатятішим українофілом, для якого проблема функціонування та поширення українського слова стояла на першому місці. Тому знайомство (бодай заочне) Е.Ожешко саме з цим українським письменником й діячем було неминучим.

Двостороннє листування українського й польської письменників складається з чотирьох листів (двох Е.Ожешко до О.Кониського, які знаходяться у Відділі рукописів ІЛ НАН України та двох О.Кониського до Е.Ожешко, що зберігаються у Інституті літературних досліджень Польської академії наук у Варшаві). Хоча епістолярна спадщина письменників невелика за кількістю, проте містить цікаві літературознавчі відомості. Е.Ожешко повідомляє про “план написання обширної студії про цю літературу, правда белетристику, (українську. – І.С.) й укладання певного роду антології з кільканадцяти більших і менших творів” [6, арк. 279]. Намір Е.Ожешко український письменник одразу схвалив позитивно і розпочав свою відповідь такими словами: “З дорогою душею і щирим серцем радий я виконати кожную Вашу препоруку” [12, 1]*. Про свій задум Е.Ожешко вже згадувала, пишучи до І.Франка: “Я задумала утворити рід української антології, складеної з повістей і новел у

моєму перекладі, серед яких саме подам вашого “Беркута”. А цей збірник попереджу широкою картиною вашої белетристики з останніх тридцяти років” [3, 122].

Е.Ожешко просила І.Франка допомогти з матеріалами, які б містили історичні, географічні, мовні й літературні відомості. До О.Кониського письменниці звернулася з подібним проханням й наголосила на тому, що “з вашою літературою велика біда. Вона схожа до образу, який щезає. Схопити його дуже важко, бо завжди десь зникає. Знаю про всіх ваших письменників та їхні книжки, але лише одну з десяти вдається отримати, бо дев’ять інших пропадає невідомо де” [6, арк. 279]. Отримавши листа від польської письменниці, О.Кониський одразу ж погодився їй допомагати: “Щоб тільки нетреба було Вам, яку звістку, чи що ще з нашого письменства, будьте ласкаві – кажіть мені, я все що спроможуся зроблю, тай не гадайте, що або турбуєте мене, або що! [...] спробуємо допомогти один одному в усьому, що треба, щоб знівечити оті ворожі непорозуміння, якими наділили нас” [12, 3].

О.Кониський як один з ініціаторів створення у Львові Товариства ім.Т.Шевченка, першочергове завдання якого вбачав у сприянні та поширенні українського письменства, всіляко підтримував благородну справу польської колеги. Подібно до І.Франка, надсилав до Гродна, де жила Е.Ожешко, українські книжки, надавав точні відомості про побут і традиції нашого народу, про те, в яких часописах друкувалися твори “малоруських” письменників, допомагав поясненнями питань стосовно семантики українських слів. Маємо згадку польської письменниці в одному з листів до І.Франка, де вона говорить, що “Кониський згодився стати моїм словником” [3, 128]. Підтвердження тези Е.Ожешко знаходимо у листі-відповіді О.Кониського від 23 травня 1886 року, у якому розтлумачено значення “пасхи” і навіть наведено рецепт та спосіб її приготування, а також розмежування слів *очіпок* та польського *szerek* (чепчик). Останній “то головний убір панни, його носять нічим більше зверху не покриваючи, а очіпок носять під хусткою, під наміткою; в одному очіпку ніколи молодича не вийде з двору, або з хати – висміяли б, на глум підняли б. Очіпка дівчата не носять; але кожна надіває на другий день після весілля” [12, 2].

Для О.Кониського труднощі стосовно видання антології були близькі й знайомі. За сло-

вами І.Франка, О.Кониський прагнув “видати читанку зложену з писань найліпших українських письменників, додаючи при кождім коротку відомість про його жите і працю” [11, 21]. Книжка була упорядкована у квітні 1876 року, однак 18 травня оголошено Емський указ Олександра II “Про заборону українського письменства”, в якому наказано “1) не допускати ввозу в межі імперії яких би то не було книг і брошур, що видаються за кордоном на малоруському наріді. 2) Друкування і видання в імперії оригінальних творів і перекладів на тому ж наріді заборонити, за винятком тільки: а) історичних документів і пам’яток і б) творів красного письменства, але з тим, що у творах красного письменства не допускати ніяких відступів від загальноприйнятого російського правопису” [5, 342].

У другому листі, на прохання Е.Ожешко, О.Кониський у хронологічному порядку перелічив “руських прозаїків, котрих треба занести до Антології” [13, 2], серед них Г.Квітка-Основ’яненко, Марко Вовчок, Ганна Барвінок, П.Куліш “Чорна рада”, О.Стороженко, П.Кузьменко, Данило Мордовець (О.Кониський вказує, що “найліпше його оповідання “Старці” [13, 3]), Ф.Федькович (Осип Гординський), І.Нечуй-Левицький (“Запорожці”, “Рибалка Панас Круть”, “Дві московки”, “Бурлачка”), Василь Барвінок (“Скошений цвіт”, “Сонні люди”), П.Мирний “П’яниця”, І.Білик “Чого ревуть воли як ясла повні”, І.Франко (вищезгадані твори), Олена Пчілка “Забавний вечор”, Н.Кобринська (“За кусника хліба”), Бабенко, Карий. “Можна ще додати, – пише О.Кониський, – Дмитра Омельковича (Митрофан Александрович) і А.Свидницького – його роман-хроніку “Люборацькі”. Оповідання Красюченка “Юрій Горовенко” і Дрозда “В гостях добре – дома ліпше” [13, 3].

Далі, у цьому ж листі, О.Кониський констатує нелегке становище українського слова, нищення української книжки цензорами, особливо на Галичині: “Тепер у нас тут страшенна скрутня: жандармерія на себе лізе, щоб довести, “українофільство і соціалізм”. Через се в’яне українська книжка, хоч би навіть і “Отче наш”, а коли надрукована в Галичині вже вона “революціонна”; кожен, хто пише в Галицькі часописи – вже “революціонер”, коли не пише в таких помийницях як “Слово” або “Новий промінь”. Про те ж, що витворює тутешній цензор – нема що й казати! Жоден рукопис не вертається з цензури раніше як за півроку! Подаєш на 10

аркушів, а вернуть на два. От Ви тут і гадайте про розвій письменництва! Опріч белетристики нічого не можна друкувати; а белетристику катують!!! І хто ж більше катує як не самі русини – зрадники, запродавці” [13, 5]. О.Кониський акцентує на тому, що з перекладом і друком окремих оповідань можуть виникнути перешкоди у зв’язку із цензурою: “Навряд Варшавська цензура пропустить “Беркута”, а вже певне покалічить своєю властною рукою [13, 1]. Оповідання Красюченка “Юрій Горовенко” і Дрозда “В гостях добре – дома ліпше навряд чи забере до антології, бо раз – цензура, а вдруге – псевдонімів сих не можна ще знімати” [13, с.3]*. Е.Ожешко добре розуміла складність умов з якими повинна була зіткнутись, проте бачила лише дорогу вперед, без жодних оглядань й відступів і писала так: “Через цензуру повинна буду, і у студії про Вас, і у виборі перекладів, споглядати на багато речей, звужувати рамки, скорочувати перспективи минулого і майбутнього. Однак, що зможу – те зроблю. Краще ридз, як ніц. Правда ж?” [7, арк. 281].

Фрагмент листа від 21 серпня 1886 року (час, коли О.Кониський перебував під пильним наглядом після арешту у Волочиську 8–9 липня 1885 року) підтверджує важке становище української літератури. Письменник розповідає, що “На “Горовенка” тутешні жандарми накинулися немов скажені хорти. Торік, вертаючись з Галичини – я віз сю книжечку, у Волочиську по доносу напали на мене сині мундири, витрясли “Горовенка” й видали мені процес, котрий ще й досі не скінчився. Але кумедно те, що “Горовенка” аналізувало вже чотири цензори, розібрали його по нитці й усі різно кричать, – один каже, що се “пропаганда соціалізму”, другий – бачить там “силу русинів і поляків”, третій – “анархізм”, четвертий – “все признаки преступлення противоправительственного” [13, 4].

Таким чином, листування Е.Ожешко та О.Кониського ще раз засвідчує, що українська література, незважаючи на заборони та перешкоди, була відомою поза національними кордонами. Наведені уривки епістолярію чітко окреслили ситуацію, в якій знаходилося українське слово та будь-які прояви “українськості”, що перебували під утиском “властної руки”. Спроба Е.Ожешко видати антологію української прози так і не була реалізованою. Сама письменниці наводила кілька причин, що могли

* Листи Е.Ожешко до О.Кониського написані польською мовою. Переклад наш.

** Листи О.Кониського до Е.Ожешко написані українською мовою.

* Красюченко і Дрозд – псевдоніми О.Кониського.

призупинити задуману справу: “...відсутність потрібних матеріалів, що спричиняють перерви читання та перекладу. А також працюю, – писала авторка, – над власними повістями та новелами, а це забирає багато часу. Довго працювати вже не можемо, бо маю за плечима двадцять років праці і життя схоже до Юрка Горюшка. Як я того Юрка зрозуміла, навіть уявити собі не можете. Проте, труднощі можна подолати протягом року, але чи видрукують? (антологію. – І.С.). Справа не у видавництві, бо вже маю охочого видавця, це лише питання цензури. Можуть цілком заборонити” [7, арк. 283]. Не вдалося Е.Ожешко відвідати й України, хоча прагнула побачити й зрозуміти чому “два земляки (Ф.Равіта-Гавронський і В.Висоцький. – І.С.), що живуть в Україні, пройняті гарячою симпатією до тамтошнього народу та всього, що торкається його” [3, 111]. Хоча антологія так і не була видана, все-таки польський читач ознайомився з Україною завдяки прозовій творчості письменниці, де українці (переважно селяни), починаючи з першого твору – “Малюнок з голодних років” – й до останнього періоду творчості, циклу “Gloria victis”, були предметом зображення. Перефразовуючи назву шкiцу Флоріана Неуважного “Олена Пчілка – популяризаторка польської літератури на Україні” [14], можна упевнено сказати, що Еліза Ожешко популяризувала українську літературу у Польщі.

Творчість польської письменниці отримала прижиттєве визнання в багатьох країнах світу, твори все частіше перекладалися іншими мовами. 1895 року у виданні “Житє і слово” опублікована розвідка дослідника Л.Василевського “Еліза Ожешкова” [1], в якій подано біографічні дані письменниці та зосереджено увагу на таких повістях, як “Марта”, “Пан Граба”, “Щоденник Вацлави”. Тут же, на думку автора, визначено найдовершеніші твори, – повісті з білоруського життя “Низини”, “Хам”, “Дзюрдзі”. Л.Василевський відмітив активність перекладу творів Е.Ожешко німецькою, французькою, чеською, російською: “Там (у Росії – І.С.) усі без виемку її твори перекладаються зараз по виході в світ оригіналів і то часом кілька разів; вони друкуються в першорядних часописах і окремо коментуються й критикуються” [1, 46], а також зауважив залучення українських авторів до трансляторської діяльності: “...недавно “Правда” почала друкувати переклад однієї повісті Ожешкової, зроблений д.Кониським з великоруської мови” [1, 46].

Зрештою, пропагування в Україні польського письменства Оленою Пчілкою (переклала твори В.Сирокомлі, Ю.Словацького, авторка критично-наукових розвідок про А.Міцкевича) тісно пов’язане з іменем Е.Ожешко. 1910 року Олена Пчілка виступила з доповіддю “Слово про Елізу Ожешко”, в Українському клубі у Києві, засідання якого відбулося з метою вшанування пам’яті польської письменниці. Чернетка згаданої розвідки знаходиться у Відділі рукописів ІЛ НАН України (Ф.28 №199). Це одна з перших критичних праць про Е.Ожешко в українському літературознавстві.

Олена Пчілка окреслила Е.Ожешко як найбільш талановиту польську авторку. “Замилування моє в творах цієї письменниці настільки велике, що я ставлю її вище усіх польських повістярів, не виключаючи навіть таких митців, як Сенкевич” [8, 2]. Олена Пчілка аналізувала творчість Е.Ожешко у контексті тогочасного літературного напрямку, що відзначався синкретичною креацією рис романтизму, реалізму, натуралізму та модернізму. Дослідниця говорить про те, що “Літературний напрямок того часу, коли розвивався талант Ожешкової був уже реалістичний. З давнішим романтизмом справа була скінчена” [8, с.6]. Тому у творах Е.Ожешко не варто шукати “витворної фантазійності”, гучних пригод з хитро сплетеним змістом, а навпаки, “всі оповідання Ожешкової визначаються великою простотою, близькістю до життя, до життя навіть щоденного” [8, 6] – відмічає Олена Пчілка.

Вона виводить генеологію літературної творчості з реалізму, підкреслюючи, що Е.Ожешко вдалося уникнути впливу натуралізму репрезентованого школою Е.Золя та його послідовниками: “Якась особлива духовна чистота назавжди оберегла здольну авторку від того впливу. З свого погляду, як і з погляду простоти усього змісту оповідань, Ожешкову можна порівняти з другим славетним автором – Тургенєвим” [8, 8]. На думку Олени Пчілки, Е.Ожешко на протигагу неоромантичної та модерністичної моди вдається до “шляхетно реального” відтворення дійсності й поряд з талантом має хороше чуття міри та рівноваги у творенні образів і вчинків героїв, уникає манери писання, що була притаманна для “школи декадентства, котра якось поєднала надхмарне, містичне ширяння з найземнішою реальністю, тією розбещеною грубістю, що зветься “порнографією” [8, с.7].

Основною ідеєю творчості Е.Ожешко Олена Пчілка називає ідею високого патріотизму. “В оповіданнях на сю тему знайдемо найкращі барви з її палітри” [8, 14]. Лебединою піснею творчості Е.Ожешко українська дослідниця називає цикл “Gloria victis”, тема якого – спомин і “слава переможеним”, що загинули під час польського повстання 1863 року. Слід відзначити, що власне ця збірка являє синтетичну сполуку романтизму, реалізму й імпресіонізму. Недарма Олена Пчілка говорить про стиль Е.Ожешко, що “се неначе велике, барвисте мальовидло Матейка” [8, 15].

Олена Пчілка продовжує аналіз творів польської письменниці, переважно малої прози, тематичною класифікацією. Виділяє проблему жінки у суспільстві, характеризує питання національної ідентифікації – виокремлює новели, в яких об’єктом зображення були євреї (“Гедалі”, “Дай квітку”), не оминає опису нелегкого становища дітей. Важливим стрижнем дослідження Олени Пчілки було те, що вона зробила спробу типологічного зіставлення творчості Е.Ожешко та І.Тургенева, здійснила порівняльний аналіз способу трансформації української тематики у романі “Вогнем і мечем” Г.Сенкевича та творах малої прози (цикл “Gloria victis”) Е.Ожешко.

Порівняння творчості Г.Сенкевича й Е.Ожешко показало два відмінні підходи художньої креації щодо представлення української теми. У трилогії “Вогнем і мечем” інтерпретація українських козаків просякнута негативізмом, який відображено у їх “дикій” поведінці та відсутності елементарної культури. Тому Олена Пчілка слушно зауважила: “щодо поведіння їх, до їх культурности, то, мабуть, і козаки, особливо старшина козацька, гетьмани, полковники, сотники, по своїй совісті, і взагалі по ступеневі тодішньої культурности, були такі самі, як старші військові поляки, а не були якимись дикунками з центральної Африки; проходили ту саму школу, що й польські вояки, знайомі були з тією латинською та польською, або відповідно своєю літературою” [8, 10]. Е.Ожешко на протигагу Г.Сенкевичу, вдається до об’єктивної оцінки, не робить акценту на зовнішньо-портретних характеристиках з метою однобічної, як у Сенкевича, антипозитивної характеристики. Метод психологічного “втручання” дозволяє Е.Ожешко умоти-

увати дії героїв, наприклад, в оповіданні “Офіцер” (цей твір детально прокоментовано Оленою Пчілкою) із циклу “Gloria victis”.

Отже, “Слово про Елізу Ожешко”, Олени Пчілки є чи не першою ґрунтовною розвідкою щодо творчості Е.Ожешко в українській літературознавчій науці. Таким чином, залучені архівні матеріали взаємної кореспонденції Е.Ожешко з О.Кониським та розвідка Олени Пчілки, допоможуть краще зрозуміти літературний процес fin de siècle України та Польщі.

1. Василевський Л. Еліза Ожешкова // Житє і слово. – 1895. – Т.4. – С. 35–46.
2. Вервес Г. Іван Франко. Спроба синтезу // Польська література і Україна. – К., 1985. – С. 164–227.
3. Возняк М. Еліза Ожешко та Іван Франко у взаємному листуванні // З життя і творчості І.Франка. – К., 1955. – С. 111–136.
4. Дей О. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.) – К.: Наукова думка, 1977. – 558 с.
5. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. Збірник документів і матеріалів / За ред. А.П.Коцура – Київ – Чернівці, 2008. – 1099 с.
6. Ожешко Е. Лист до Кониського О.Я. (польською мовою) // ВР ІЛ НАНУ Ф. 77. №125. – Арк. 279–280.
7. Ожешко Е. Лист до Кониського О.Я. (польською мовою) // ВР ІЛ НАНУ Ф. 77. №125. – Арк. 281–283.
8. Пчілка Олена. Слово про Елізу Ожешко // ВР ІЛ НАНУ Ф. 28, № 199. – 1910, 38 с.
9. Українка Леся. Заметки о новейшей польской литературе // Зібрання творів у дванадцяти томах. – К.: Наукова думка, 1977. – Т. 8. – С. 100–127.
10. Українка Леся. Зібрання творів у дванадцяти томах. – Т. 11. – К.: Наукова думка, 1978. – 487 с.
11. Франко І. Про житє і діяльність О.Кониського. – Львів, 1901 – 36 с.
12. Koniski A. List do Elizy Orzeszkowej w j. Ukr. Od 23.V.1886 z Kijowa – 3 s.
13. Koniski A. List do Elizy Orzeszkowej w j. Ukr. Od 23.VIII.1886 z Kijowa – 6s.
14. Nieuważny F. Ołena Pczilka – popularyzatorka literatury polskiej na Ukrainie / W: Z dziejów stosunków literackich polsko-ukraińskich pod red. Stefana Kozaka i Mariana Jakóbca – Wrocław, 1974. – S. 171–186.
15. Serednicki A. Eseje polsko-ukraińskie – Warszawa, 1996. – 156 s.

In the article it is considered mutual epistolarity of E.Ozheshko and O.Koniskogo, the maintenance of correspondence is analysed, it is found out the principal reason of correspondence of writers. It is set that “Word about Eliza Ozheshko”, of Olena Pchilka is one of the first literary-critical exploring of creation of E.Ozheshko in Ukrainian literary criticism.

Key words: epistolarity, anthology, literary direction, problem, plot canvas.